

יונתן בן עוזיאל

ובוהות שמשא קריבא למטמוע כהן ושינתא עמיקתא מתרמית על אברם וקא ארבע מלכון קימין למשעבדא ית בגוי אימתא דא הוא ככל קבלא דא הוא מדי סגיאה דא הוא יון נפלה דא הוא פרס דעתידא למפל ולית לה זקיפא ומתמן עתידין למיסק עמא בית ישראל: יג ואמר לאברם מגדע הנדע ארום דירין יהון בנגד בארעא דלא דלהון חלף דלא הימנת וישעבדון בהון ויסגפון יתהום ארבע מאה שנין:

פירוש יונתן: כהן שמשא קריבא למיטמוע. פירוש שקרבה חמה לשקוע: תרגום ירושלמי

ובוהות שמשא אולא לממקטא ושנא עמיקא בסימא נפלת על אברם וקא אברם חזי ארבעתי מלכוותא דעתידין למקם למשעבדא בגוי אימה חשכה גדולה נופלת עליו אימה דהא הוא ככל חשיכה דהא הוא מדי גדולה דהא הוא יון נופלת דהא הוא מלכוותא דפרסיא דעתידא למפלא ולא תהוי לה חקומה לעלמי עלמין:

ספורנו

וג ידע תדע. הודיעו סיבת איחור ירושת הבנים, והיא "כי לא שלם עון האמורי" כי לא יצדק לגרש גוי מארצו עד שתחמלא סאתו. אמרו אם כן ידוע חדע שאף על פי שאני נשבע לחת הארץ לבניך לא יהיה זה מיד: כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם. עד אותו הזמן שישלם בו עון האמורי, ועם זה הגיד קורות השעבוד והעניי העתידיים או לקצת דורות מזרעו בסבלותם, כי אמנם זה לא קרה להם בדורות הצדיקים, שכל זמן שהאחר מן השבטים קיים לא התחיל השעבוד.

רמב"ן

זישב אותם. נרמז לו כי יבאו העמים לבטל הקרבנות ודע אברהם יבריתום:

(יב) והנה אימה חשכה גדולה נופלת. דרשו בו רמז לשעבוד ארבע גליות, כי מצא הנביא בנפשו אימה, ואחר כך בא בחשכה, ואחר כך גדלה החשכה, ואחר כך הרגיש כאלו היא נופלת עליו, כמשא כבד תכבד ממנו. אמרו (כ"ר מ"ו) אימה זו בבל. חשכה זו מדי, שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית, גדולה זו מלכות אנטיוכס, נופלת עליו זו אדום: והיה הענין הזה לאברהם, כי כשהקב"ה כרת עמו ברית לכת הארץ לזרעו לאחוזת עולם אמר לו כמשייר במתנתו, שארבע גליות ישתעבדו ובניו וימשלו בארצם, חזי בעל מנת אם יחטאו לפניו. ואחרי כן הודיעו בבאור גלות אחרת שיגלו תחלה, שהוא גלות מצרים, שכבר נענש בו כאשר פירשתי (לעיל י"ז):

אור החיים

יג ויאמר לאברם וגו'. כריך לדעת למה כפל לומר ידוע מדע. עוד כריך לדעת למה אמר גר יהיה זרעך ולא אמר זרעך יהיה גר, או יהיה זרעך גר, כי אין דרך להזכיר המאורע קודם שזכיר למי יארע. עוד למה לא פירש כוונתו באומרו גר וגו' ועבדו וגו' וענו וגו', אם ג' יחד יהיו בכל הארבע מאות שנה או חלק מהם בנירות

כ"י יקר

ויבחר אותם בתוך, רמז כי שלשה אבות אלו דוקא אחר ביתור דהיינו אחר מיתה יקבלו חלקם בארץ כי מתי ארץ ישראל חיינ תחילה אבל לא בחייהם. ואת הצפור לא בתר, כי ישראל שנמשלו לתור וגזול יבואו חיים לארץ. כי בזה הראה לו הקב"ה מי ומי ההולכים לארץ ובאיזה אופן יהיה לאבות חלק בארץ והוא אחר ביתור ומיתה דהיינו אחר הערב שמשם בעולם הזה בנפול תרדמת המיתה עליהם זהו שנאמר ויהי

בראשית טו לך לך

אונקלוס

בהון ויענון יתהון ארבע מאה
שנים: יד ואף ית עמא דיפלקון
בהון דייין אנא וכתר בן יפקון
בקנינא סגי:

ועבדום וענו אתם ארבע מאות
שנה: יד וגם את הגוי אשר יעבדו
בן אנכי ואחרייכן יצאו פרש גדול:

תולדות ובית אהרן והוספות
[ד] נכות טס, אטס דרבי נמן ושמות טס, כ"ר
פמ"ד יט פ"א ה, שמ"ר ס"א ה פ"ג ג פט"ו יד, נמ"ר ס"ט טו, דכ"ר ס"א יא פ"ג ג, תחומא שמות ג, שו"ט ס"ג, אליהו וטא פ"א, פקקי דר"א
פמ"ט, ו"ט ימרו לא.

שפתי חכמים

ע והם הרמזים בפסוק שלמעלה והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו, אימה זו בבל, חשיכה זו מדי, שחשכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית, גדולה זו יון, נופלת זו אדום: פ לאפוקי דין כמשמעו, כי לא מצינו שעמד עמהם בדין: צ לא כשאר רכוש שבמקרא המורה על קנין, כי זה הממון שהשאלום אינו מקנינים:

(יד) וגם את הגוי. וגם לנכות ארבע מלקיות
שאף הם פליס על ששעבדו את ישראל ע: (כ"ר מד ט):
דן אנכי. צעטר מכות פ (כ"ר טס כ): ברכוש
גדול. צממון גדול צ, כמו שנאמר (שמות יג לו) וינללו
את מצרים:

מוסף רש"י

יעבדו דן אנכי, שמרמי העבטמי, ועמה חדשות אני מגיד לעמי
להנטיח להם על גלות שניה (ישעיה מז ט): ידין בגוים מלא
גויות. זו היא נשורת צריס צין הצמרים שנאמר לו על מצרים
וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי (מלכים קי ה):

אבן עזרא

ארבע מאות שנה. עד סוף זה הקץ מהיום: יד אשר יעבדו. שיהיו להם עבדים:

רמב"ן

אנכי, שאביא אותם במשפט, אם עשו כנגד עליהם או
הוסיפו להרע להם. וזהו מה שאמר יתרו כי בדבר אשר
דוד עליהם (שמות יח יא), כי הודון הוא שהביא עליהם
העונש הגדול שאבדם מן העולם. וכן כי ידעת כי הודו
עליהם (נחמיה ט ט):

הארץ הזאת, ידוע תדע כי טרם תתי אותה להם יהיו גרים בארץ
לא להם ארבע מאות שנה וגם יעבדום וענו אותם. ורבי אברהם
אמר, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בעבדות וענוי עד קץ ארבע
מאות שנה מן היום הזה. ואם כן הודיעו קץ הגאולה ולא
הודיעו כמה ימי הגלות. גם נכון הוא:

(יד) וגם את הגוי אשר יעבדו. וגם לרבות ד'
גליות על ששעבדו את ישראל, לשון רש"י: ועל
דרך הפשט יאמר, כאשר דנתי את בניך בגלות וענוי על
עון, גם את הגוי אשר יעבדו אדין על החמס אשר יעשו
להם:

והנכון בעיני, כי טעם וגם, אף על פי שאני גזרתי על
זרעך להיות גרים בארץ לא להם ועבדום וענו
אותם, אף על פי כן אשפוט את הגוי אשר יעבדו על אשר
יעשו להם, ולא יפטרו בעבור שעשו גזרתי:

והטעם כמו שאמר הכתוב (וכייה א יד) וקנאתי לירושלם
ולציון קנאה גדולה וקצף גדול אני קוצף על
הגוים השוננים אשר אני קצפתי מעט זהמה עזרו לרעה,
ואומר (ישעיה מז ו) קצפתי על עמי חללתי נחלתי וגוי. וכן
היה במצרים שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור,
וימרו את חייהם וחשבו למחות את שמש, וזה טעם דן

כ"י יקר

העביר אותו לערים. כדי שלא יקראו את ישראל גולים, ומה
שהזכיר ד' דברים, גירות, ועבדות, ועינוי, וריחוק השכינה
בארץ לא להם, יתבאר בע"ה לקמן פרשת וארא. (ו ו). וטעם
למספר ת' יתבאר בע"ה פרשת חיי שרה (כג טז):

לשון רבים, לפי שהגרות התחיל משנולד יצחק והאבות היו
יחידים, אבל העבדות התחיל אחר שנאמר. ומה שנאמר
בארץ לא להם יש אומרים שקאי על אנשי הארץ כי גם המה
גרים בארצם כמו שלמדו מן הפסוק (להלן מו כא) ואת העם

טו ואת התפגש לות אבהתך בשלם פגושך כז ותתקבר בסיבו טבא: טז ודרא רביעא דבנך יתובן קא למירתא ארום לא שלים חוכא דאמראי (עד) פדון:

פירוש יונתן. כז בשלום תנוח נפשך. דקשיא ליה זכי כשהנפש יוצא מהגוף זהו שלום, אלא דקאמר אהנשמה כדאיחא בגמרא (כתובות קד.) שהצדיקים אומרים באו בשלום:

רשב"ם

(פ"כ מ"ט), והרי ארבע מאות, ד' לירות. שאעפ"י שישני הארץ מטאו ודינס להקיא הארץ את יושביה, נריך אני להמתין ד' לירות כדכתיב (שמות כ"ה) פוקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי, אולי יחזרו הננים בתשובה, כי לא שלם זמן פרעון שאני עמיד לפרע אליו מן האמוריים החוטאים עד הנה, ועד אשר דור רביעי של אמוריים כדכתיב על שלשים וגו'. זהו פשוטו:

רמב"ן

ביד הכשרים וביד נבוכדראצר מלך. בכל והציתו את העיר באש, ואף על בית המקדש עצמו אמר (שם כ"ו) ונתתי את הבית הזה כשילה. והם יודעים כי מצות השם היא, כמו שאמר נבוכדראדן לירמיהו (שם מ"ב) ה' אלהיך דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה', ואף על פי כן נעשו הכשרים כולם בסוף:

והיה זה מפני שני טעמים, האחד שגם הוא נתון להשמיד כל הארץ להגדיל ממשלתו, כמו שכתוב בו (ישעיה י"ג) והשבתי גאון ידים וגאות עריצים אשפיל, וכתוב (שם י"ד) ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה וגו', וכתוב אעלה על במתי עב אדמה לעליון, וכתוב באומתו (שם מ"ח) האומרת בלבבה אני ואפסי עוד. ואמר בו חבקוק (חבקוק ב"ט) הוי ברצע ברצע רע לביתו לשום במרום קנו וגו', והנה זה כענינו של סנחריב, ולכן אמר הכתוב (ירמיה נ"ח) לכן כה אמר ה' הנני פוקד אל מלך בבל ואל ארצו כאשר פקדתי על מלך אשור:

אבל היה במלך בבל עונש אחר שהוסיף על הגזירה והרע לישראל יתור מאד, כמו שאמר בו (ישעיה מ"ו) קצפתי על עמי חללתי נחלתי ואתנם בידך לא שמת להם רחמים על זקן הכבוד עולך מאד, ועל כן בא עליהם עונש כפול ומכופל שנשמד זרעו לגמרי, ולא יהיה לבלל שם ושאר נין ונכד (ישעיה י"ב), ונשמדה עירו לעולמים, שנאמר (שם י"ט) והיתה בבל צבי ממלכות תפארת גאון כשרים כמהפכת אלהים את סדום ואת עמורה לא תשב לנצח ולא תשכון עד דור דור ורבעו שם ציים ושעירים ירקדו שם, ואמר בו הכתוב (ירמיה נ"א) כי נקמת ה' היא נקמת היכלו, וכתוב (שם נ"א) לה לה חמסי ושארי על בבל תאמר יושבת ציון ודמי אל יושבי כשרים תאמר ירושלים, לכן כה אמר ה' הנני רב את ריבך ונקמתי את נקמתך. ופסוקים רבים כאלה:

(טו) ואתה תבא אל אבותיך בשלום. ולא תראה כל אלה, לשון רש"י. ואינו נכון כפי פירושו שאמר (בפסוק י"ג) "כי גר יהיה זרעך" משיהיה לך זרע, ומשנולד יצחק נאמר בו ויגר אברהם בארץ פלשתים (להלן כא לה), ויגר יצחק בגרר, אם כן גם הוא בכלל הגזירה. אבל טעמו ואתה תבא אל אבותיך בשלום, שלא יגיעך שום עונש דבר מאתי אף על פי שאני גוזר על בניך עונשים כעבדות וענוי:

(טז) ודור רביעי ישובו הנה. לאחר שיגלו למצרים יהיו שלשה דורות, וכן היה, יעקב גולה,

טז ודור רביעי ישובו הנה. המפרש דור רביעי של ישראל ישובו הנה לארץ ישראל, [טועה הוא]. כי [מאמר ש]נתן קצבה של ארבע מאות שנה, מה לנו אם דור רביעי או דור חמישי. והלא מכל מקום יתעכבו ארבע מאות שנה. אלא טעם: נתן הקב"ה לדבריו. למה אני נריך לעכב ארבע מאות שנה, [לפי] שאמר דור רביעי של אמוריים ישובו [ישראל] הנה. שהדור מאה [שנה] כאשר נמלא במסכת עדיום

על מצעריו הריגה. כך גזר הקב"ה שיהיו ישראל משועבדים במצרים, עמדו עליהם ושעבדום בחוזק. אמר הקב"ה היה לכם לנהוג בם כעבדים ויעשו צרכיכם, אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה (זכריה א"ט). עד כאן לשונם:

ודבר ברור הוא כי השלכת בניהם ליאור אינה בכלל "ועבדום וענו אותם", אבל היא עקירתם לגמרי, וכן מה שאמרו תחלה הבה נתחכמה לו פן ירבה (שמות א'), אינו בכלל עבדות וענוי, מלבד מה שהוסיפו בענוי עצמו, וימרו את חייהם בעבודה קשה וגו'. והוא מה שאמר הכתוב (דברים כ"ו) וירא את עניינו ואת עמלינו ואת לחצנו:

ודע והבן כי האיש שנכתב ונחתם בראש השנה להריגה לא ינקה הליסטים ההורג אותו בעבור שעשה מה שנגזר עליו, הוא רשע בעוננו ימות ודמו מיד הרוצח יבוקש:

אבל כאשר תצא הגזירה על פי נביא, יש בעושה אותה דינים, כי אם שמע אותה ורצה לעשות רצון בוראו כנגדו אין עליו חטא אבל יש לו זכות בו, כאשר אמר ביהוא (מ"ב ל') יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בנים רבעים ישובו לך על כסא ישראל. אבל אם שמע המצוה נהרג אותו לשנאה או לשלול אותו, יש עליו העונש כי הוא לחטא נתכוון, ויעבירה הוא לו:

וכן הכתוב אומר בסנחריב (ישעיה י"ה) הוי אשור שבת אפי וגו' בגוי חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצונו. ואמר הכתוב והוא לא כן ידמה ולבכו לא כן יחשוב כי להשמיד בלבכו, ועל כן הענישו בסוף, כמו שנאמר (שם י"ב) והיה כי יבצע ה' את כל מעשהו אפקוד על פרי גורל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו וגו'. ואמר בו שה פזורה ישראל אריות הדיחו הראשון אכלו מלך אשור זה האחרון עצמו נבוכדראצר מלך. בבל, לכן כה אמר ה' [וגו'] הנני פוקד אל מלך. בבל ואל ארצו כאשר פקדתי על מלך אשור (ירמיה נ"ח). והנה זו ראייה שנענש מלך אשור על הרעה שעשה לישראל:

והנה נבוכדראצר שמע כי הנביאים פה אחד קוראים אותו להחריב ירושלים, והוא וכל עמו נצטוו על כך מפי הנביא, כמו שכתוב (ירמיה כ"ה) הנני שולח לך ולקחתי את כל משפחות צפון נאם ה' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי והביאותים על הארץ הזאת ועל יושביה והחרמתים, וכתוב (שם לב כ"ח) הנני נותן את העיר הזאת

המדע הלכות תשובה פ"ו

שנוני נוסחאות

ה"ה. בחטאים שעשה כ"ה כחטאי ונדפוסים עד ד"ו ע"ל שבו ונדפוסים שלחמיו שיעשה. ה"ד. ובענין כ"ה כחטאי ונדפוסים ספרד. נשאל לטובים ובענין. לעשות חפצה כ"ה כחטאי ונדפוסים ספרד ונדפוסים ספרד חת חפצו. כחמה כחמי יד ונשאל הדפוסים חפצו.

מקורות וצינונים

ה"ה. ואפשר שיחטא וכו'. ע"י כחטאי העוקרים מלמד ד פכ"ה ונבית אלוקים למי"ט שער השמחה פט"ו ללא כריבו, וע"ע נשע"ת ל"י יונה ר"ט שער ה ונכמ"ן פ' ואלו ג ונכמ"ו השמחה למלמיו מלמד פ"ו פ"ו שמועין ממנו התשובה ע"י מתיבה טו א שובו נבית שנונים חון מלמד, וע"י ר"ח טס, וע"י ספרי נשא ע"פ"ה י"א ה' פניו וכו' כי חפן ה' להמית וכו', וכפי ה"י"ב טס. השמן לב העם יעשי ו י. והיו מלעבים ד"ב לו טו, וע"י ה' מ"ח פ"ו ה"ה, וע"י כחטאי המפתח. התשובה שהיא המרפא מנילה י ב רפואה דקליטה ה"ה. ואני אחזק שמו ד כח. הבה נתחכמה שמוט א י נתן הדין למנוע ממנו התשובה ע"י שמו"ר פ"ו פ"ו א ו ופ"ג ג. שלא ועשה תשובה ע"י שמו"ר רפ"ב. ואתה ועבדי ואלה ט ג ואלם בעבור זאת טס שני כי הקשה דברים ט ג. וכן הכנעניים לפי תועבותיהם וכו', ע"י מו"כ פ' אחרי מות עה"ס כמעט לרן מנרים וכו' (יד אוקן). שני כי מאת י"י יהיטע יא כ שני ואתה הסבות מ"א יח לו, וע"י כריכות לא ג-ג א :

ה"ה. הורני י"י דרכך מהלכ כו י"ה. פו י"ה. ורוח נדיבה תסמכני טס א יד :

ה"ה. טוב וישר י"י וכו' דרך וכו'. מהלכ כה ח-ט, ע"י ירושלמי מכות פ"ב ה"ה. בא ליטהר מסייעין אותו יומא לו ג ט"ג, ע"י מו"כ טו פ. יומא. ועבדום וענו אותם לך טו י. וקם העם הזה ויך לא לו. לפי שלא גור וכו', ע"י רמב"ן פ' לך טס פס' יד מש"כ על ד"ה, ונמשך חכמה טס, וע"י מו"כ אבות פ"ב מ"ו. כי לא יחדל אביון ראה טו י"ה. וכבר אמרנו לעיל פ"ה ה"ה.

רבי"ד, כבר אמרנו לעיל פ"ה ה"ה. שם (בסופו), והשני וכו' והם עבדו בהם בפרך כ"ה בשמו"ר פ"ל טו ה' כחמ"ן הנ"ל ע"ש, וע"י כע"י מדי"ל רב"ה פ"ל פ"ל נבי ונכמ"ו ומשנה ר' אליעזר פ"א ס"ח כל מלכי אומות העולם על דבר זה הם נדונים (ק"מ) :

ומדעתו כך הוא עושה תשובה ברצונו ומדעתו : ג ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיתן הדין לפני דייני האמת שיהיה הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה. הוא שהקב"ה אומר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו. וכן הוא אומר ויהיו מלעבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאי-עד עלות חמת י"י בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונו והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא : לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שני הבה נתחכמה לו וכו', נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את לבו : ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה, וכבר אמר לו הקב"ה שאין אתה משלח שני ואתה ועבדיך ידעתי וכו', ואולם בעבור זאת וכו'. כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחלה ברצונו : וכן סיחון לפי עונות שהיו לו נתחייב למנוע התשובה, שני כי הקשה י"י אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו. וכן הכנעניים לפי תועבותיהם מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל, שני כי מאת י"י היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימים וכו'. וכן ישראל בימי אליהו לפי שהרבו לפשוע מנע מאותן המרבים תשובה. שני ואתה הסבות את לבם אחורנית, כלומר מנעת מהן התשובה : נמצאת אומר שאין האל גזר על פרעה להרע לישראל, ולא על סיחון לחטוא בארצו, ולא על הכנעניים להתעב, ולא על ישראל לעבוד עבודה זרה, אלא כולן חטאו מעצמן ונתחייבו כולן למנוע מהן התשובה : ד ובענין זה שואלין הנביאים והצדיקים בתפלותיהם מ"י לעזרם על דרך האמת. כמו שאמר דוד הורני י"י דרכך, כלומר אל ימנעוני חטאי דרך האמת שממנה אדע דרכך וייתוד שמך. וכן זה שאמר ורוח נדיבה תסמכני, כלומר תניח רוחי לעשות חפצה ואל יגרמו לי חטאי למנעני

התשובה אלא תהיה הרשות בידי עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו כל הדומה לפסוקים אלו : ה ומה הוא זה שאמר דוד טוב וישר י"י על כן יורה חטאים בדרך ירך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו. זה ששלח להם נביאים מודיעים להם דרכי י"י ומחזירין אותן בתשובה. ועוד שנתן בהם כח ללמוד ולהבין. שמדה זו בכל אדם שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה להן ורודף אותן. והוא שאמרו חכמים בא ליטהר מסייעין אותו, כלומר ימצא עצמו נעזר על הדבר :

*והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם, הרי גזר על המצריים לעשות רע. וכתוב וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, הרי גזר על ישראל לעבוד עבודה זרה. ולמה נפרע מהן. לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה, אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים שעבדו עבודה זרה אילו לא רצה לעבוד לא היה עובד. ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה, לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים וישע"ם. לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע הקב"ה למשה שיהיה רשעים בישראל. כענין שני כי לא יחדל אביון מקרב הארץ : וכן מאותן המצריים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים שעתידין להיות :

כסף משנה
שחטאו חייב למנוע ממנו התשובה, ועל זה מקשה והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם הרי שגור על המצריים שירעו לישראל :

לחם משנה
ידעמו כלידעתו, אלא ראה כהן למרן מירון אחר יותר מספיק, ולמטה כהן וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע וכו' אפשר שכיון לזה ללומר מלבד מירון זה אנו יכולים למרן מירון אחר והוא המירון שחירן למעלה. ודברי הראב"ד ז"ל בהשגות כהן הם מנוארים ואין לריבין ביאר :

מגדל עז
והתפאך עלי והמגרים ג"כ רשעים היו ורואים למכות ההם ואילו נמשע בתחלה ושלחו את ישראל לא היו לוקים ולא טעבו בים אצל זדוני וזבדו הבורא לפני שלחו גרס לו והשני כי הבורא אומר ועבדום וענו אותם ועבדו כהם כפרך והמיתו מהם וטעבו מהם כענין שנאמר חיי קפמתי מעט והתנה עורו לרעה לפיכך נחמיו עכ"ל : ואני אומר הלא כה דברי כי רבנו הראב"ד ז"ל מסיבות מושג לר"מ ז"ל במגלה לנו אינו רואה לו זכות, שהרי כפרך הפרק אחר וכבר אמרנו שאין כח בידיו לידע היאך יודע הקב"ה דברים